

3. Ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ὁ Ἀριστοτέλης ἐπεχείρησεν ὡσαύτως νὰ ὀρίσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς νομοθετικῆς. Εὕρισκόμενος τότε ὑπὸ τὴν πλήρη ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας ἠκολούθησε διάφορον ὁδόν. Ἐν τῷ Κεφ. Χ τοῦ Προτρεπτικοῦ τοῦ νεοπλατωνικοῦ Ἰαμβλίχου περιελήφθη ἀπόσπασμα τοῦ Προτρεπτικοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους⁴⁸, ἀφορῶν εἰς τὴν νομοθετικὴν.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ Κεφ. Χ λέγεται, ὅτι μέγισταί αἱ ὠφέλεια ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς φρονήσεως⁴⁹ καὶ τοῦτο εὐκόλως εὕρισκται τις ἀπὸ τῶν τεχνῶν. Διότι ὡς οἱ ἰατροί, ὅσοι εἶναι ἱκανοί, καὶ οἱ πλεῖστοι διδάσκαλοι τῆς γυμναστικῆς ὁμολογοῦν ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ εἶναι ἀγαθοὶ ἰατροὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς γυμναστικῆς πρέπει νὰ εἶναι ἔμπειροὶ περὶ φύσεως, οὕτω καὶ οἱ ἀγαθοὶ νομοθέται πρέπει νὰ εἶναι ἔμπειροὶ τῆς φύσεως, καὶ πολὺ περισσότερον ἐκείνων. Διότι οἱ μὲν δημιουργοῦν τὴν ἀρετὴν τοῦ σώματος μόνον,

48. Ὅρα Jaeger, Aristotle σ. 79 ἔ. 261. Walzer, Aristotelis dialogorum fragmenta σ. 53 ἔ. Ross, Aristotelis fragmenta selecta σ. 47 ἔ.

49. Ἡ θεωρητικὴ φρόνησις ἀναγνωρίζεται ἀρχῇ ἀνωτάτη, συμφώνως πρὸς τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν περὶ φρονήσεως, ὅρα Jaeger, Aristotle σ. 79 ἔ. Über Ursprung und Kreislauf des philosophischen Lebensideals, SB der preuss. Akademie der Wiss. Phil. hist. Klasse 25(1928) σ. 400. E. Bignone, L'Aristotele perduto e la formazione filosofica di Epicuro I, Firenze 1936, σ. 168 ἔ., 197 ἔ. Theiler, Museum Helveticum 9 σ. 66. Ἀντίθετον γνώμην ὑπεστήριξεν ὁ H. Gadamer, Hermes 63(1928) σ. 138 ἔ., ὃν ἀκολουθεῖ ὁ I. Düring, Eranos 52(1954) σ. 157. Τὴν θεωρητικὴν φρόνησιν ἐν τῷ Προτρεπτικῷ περιορίζει εἰς τὴν φύσιν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ θεῖον ὁ B. Einarson, Transactions and Proceedings of the American Philological Association 67(1936) σ. 265 ἔ., μὴ θεωρῶν αὐτὴν ἐπιστήμην τῆς ἀρετῆς. Ὁ περιορισμὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ γίνῃ, διότι ἡ εὐρεῖα ἔννοια τῆς φύσεως εἰς ἣν ἡ φρόνησις ἀναφέρεται περιλαμβάνει πᾶν τὸ ἐπιστητόν, αἱ δὲ ἐν τῷ Κεφ. Χ ἀναπτύξεις θέτουν ἀντικείμενον τῆς φρονήσεως καὶ τὴν πρᾶξιν ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, συνδέουσαι τὴν θεωρητικὴν φρόνησιν πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Ὁ Düring, σ. 164 ἔ., πρερῖδε τὴν διαφορὰν μεταξύ τῆς φρονήσεως ἐν τῷ Προτρεπτικῷ καὶ τῆς φρονήσεως ἐν τοῖς Ἡθικοῖς Νικομαχείοις, διότι ἐν τοῖς Ἡθικοῖς Νικομαχείοις ἡ φρόνησις ἐμφανίζεται τελείως διάφορος τῆς φρονήσεως ἐν τῷ Προτρεπτικῷ, ὅπου διατηρεῖ τὴν πλατωνικὴν σημασίαν αὐτῆς. Ὁ Προτρεπτικὸς εἶναι ἔργον ἐμπνεόμενον ἐκ τῆς Ἀκαδημείας. Ὁ Wilpert, Zwei aristotelische Frühschriften über die Ideenlehre σ. 52, ἀποκαλεῖ τοῦτο ἀπολογητικὸν τῆς Ἀκαδημείας.

οὐκ ἔχοντες ἀποστολήν τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς καὶ θέλοντες νὰ διδάξουν περὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας τῆς πόλεως περισσότερον ἔχουν ἀνάγκη τῆς φιλοσοφίας. Διότι ὡς εἰς τὰς ἄλλας τέχνας τὰς δημιουργικὰς τὰ βέλτιστα τῶν ὀργάνων εὐρέθησαν ἀπὸ τῆς φύσεως, οἷον ἐν τῇ τεκτονικῇ ἢ στάθμῃ καὶ ὁ κανὼν καὶ ὁ τόρνος** τὰ μὲν ὕδατι καὶ φωτὶ καὶ ταῖς αὐγαῖς τῶν ἀκτίνων ληφθέντων** πρὸς τὰ ὁποῖα κρίνοντες τὸ συμφώνως πρὸς τὰς αἰσθήσεις μας εὐθὺ καὶ λεῖον ἱκανῶς δοκιμάζομεν ταῦτα, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν πολιτικὸν ἔχειν τινὰς ὅρους δεῖ ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἀληθείας, πρὸς οὓς κρινεῖ τί δίκαιον καὶ τί καλὸν καὶ τί συμφέρον⁵⁰.

Πρέπει ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης νὰ εἶναι ἔμπειρος τῆς φύσεως, τουτέστι νὰ ἔχη γνῶσιν τῆς φύσεως καὶ πρέπει νὰ ἔχη ὁ πολιτικὸς τινὰς ὅρους ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἀληθείας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ κρίνη τί εἶναι δίκαιον, καλὸν καὶ συμφέρον. Τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια κρίνονται οὕτως ἐπὶ τῇ βάσει ὅρων, δηλαδή κανόνων ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀληθείας εἰλημμένων. Φύσις δὲ καὶ ἀλήθεια εἶναι τὸ αὐτό, διότι ἡ φύσις εἶναι τι τὸ ἀπόλυτον, ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς⁵¹ καὶ τῆς ἀληθείας. Καὶ οἱ ὅροι ἐπομένως εἶναι κανόνες ἀπολύτου κύρους.

Διότι ὅπως εἰς τὰς δημιουργικὰς τέχνας τὰ ὄργανα ταῦτα εἶναι πάντων ἀνώτερα, οὕτω καὶ νόμος κάλλιστος ὁ μάλιστα κατὰ φύσιν κείμενος. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχη ὁ μὴ φιλοσοφήσας μηδὲ γνωρίσας τὴν ἀλήθειαν⁵².

Τίθεται οὕτως ἀρχὴ καὶ προϋπόθεσις τοῦ ἀρίστου νόμου νὰ εἶναι οὗτος κατὰ φύσιν. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ ἡ περὶ τῆς νομοθετικῆς θέσις.

Iambl. Protr. (Pistelli) X, 55,7-25 καὶ τῶν μὲν ἄλλων τεχνῶν τὰ τε ὄργανα καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἀκριβεστάτους οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων λαβόντες σχεδὸν ἴσασιν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν δευτέρων καὶ τρίτων καὶ πολλοστῶν,

50. *Iambl. Protr. (Pistelli) X, 54,10-55,3.*

51. Αὐτὴ ἡ φύσις εἶναι ἔκφρασις πλατωνίζουσα. Ὁ Πλάτων χρησιμοποιεῖ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὸ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰδέαν, αὐτὸ τὸ καλόν, αὐτὸ τὸ δίκαιον.

52. *Iambl. Protr. (Pistelli) X,55,4-7.*

τούς τε λόγους ἐξ ἐμπειρίας λαμβάνουσι· τῷ δὲ φιλοσόφῳ μόνῳ τῶν ἄλλων ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀκριβῶν ἢ μίμησις ἐστίν· αὐτῶν γάρ ἐστι θεατής, ἀλλ' οὐ μιμημάτων. ὥσπερ οὖν οὐδ' οἰκοδόμος ἀγαθός ἐστίν οὗτος ὅστις κανόνι μὲν μὴ χρῆται μηδὲ τῶν ἄλλων μηδενὶ τῶν τοιούτων ὀργάνων, ἑτέροις δὲ οἰκοδομήμασι παραβάλλον, ὁμοίως ἴσως κἂν εἴ τις ἢ νόμους τίθεται πόλεσιν ἢ πράττει πράξεις ἀποβλέπων καὶ μιμούμενος πρὸς ἑτέρας πράξεις ἢ πολιτείας ἀνθρώπινας Λακεδαιμονίων ἢ Κρητῶν ἢ τινων ἄλλων τοιούτων, οὐκ ἀγαθός νομοθέτης οὐδὲ σπονδαῖος· οὐ γὰρ ἐνδέχεται μὴ καλοῦ μίμημα καλὸν εἶναι, μηδὲ θείου καὶ βεβαίου τὴν φύσιν ἀθάνατον καὶ βέβαιον, ἀλλὰ μόνον⁵³ ὅτι μόνου τῶν δημιουργῶν τοῦ φιλοσόφου καὶ νόμοι βέβαιοι καὶ πράξεις εἰσὶν ὄρθαι καὶ καλά.

Ἀκολουθῶν δ' Ἀριστοτέλης τὴν πλατωνικὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν, ὡς ἰδίως ἀναπτύσσεται αὐτὴ ἐν τοῖς διαλόγοις Φίληβος καὶ Πολιτικός, δέχεται ταῦτα ἐπιστήμην ἀκριβῶν ὄρων⁵⁴. Ὁ οἰκοδόμος λέγει ὅστις δὲν χρησιμοποιεῖ τὸν κανόνα καὶ τὰ λοιπὰ ὄργανα τῆς οἰκοδομικῆς, ἀλλὰ παραβάλλει μόνον τὴν οἰκοδομὴν ἣν ἀνεγείρει πρὸς ἕτερα οἰκοδομήματα, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀγαθός οἰκοδόμος, οὕτω καὶ ὁ νομοθέτης ὅστις ἀποβλέπει πρὸς τοὺς νόμους ἄλλων πόλεων καὶ μιμεῖται αὐτούς, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀγαθός νομοθέτης. Ἀγαθός νομοθέτης εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀποβλέπει πρὸς τοὺς ἀκριβεῖς ὄρους. Μόνον τοῦ φιλοσόφου οἱ νόμοι εἶναι βέβαιοι, διότι μόνον οὗτος πρὸς τὴν φύσιν βλέπων ζῆ καὶ πρὸς τὸ θεῖον⁵⁵. Θεῖον καὶ βέβαιον τὴν φύσιν πρέπει νὰ εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ νομοθέτου τὸ παράδειγμα. Δὲν πρέπει οὗτος νὰ μιμεῖται τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα, πολιτείας ἀνθρώπινας Λακεδαιμονίων ἢ Κρητῶν ἢ τινων τοιούτων. Τὸ ἀντίγραφον (μίμημα)⁵⁶ ἐνδὸς πράγματος, ὅπερ δὲν εἶναι ἰδεῶδες (καλὸν) δὲν δύναται νὰ εἶναι ἰδεῶδες, καὶ τὸ ἀντίγραφον ἐνδὸς πράγματος, ὅπερ δὲν εἶναι θεῖον καὶ βέβαιον⁵⁷, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀθάνατον καὶ βέ-

53. Ἀλλὰ δῆλον Vitelli.

54. Καὶ τὰ παραδείγματα ἐπὶ οἰκοδόμος, κανὼν εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ διαλόγου τοῦ Πλάτωνος Φίληβος 51 C, 56 B-C. Ὅρα καὶ Πολιτείαν X, 602 C — 603 A.

55. Iambl. Protr. (Pistelli) X, 55, 26-27.

56. Μίμημα καὶ αὐτῶν γὰρ ἐστὶ θεατής, ἀλλ' οὐ μιμημάτων εἶναι ἐκφράσεις πλατωνίζουσαι, Πολιτικός 293 E, 297 B-C, 300 C μιμήματα ἀληθείας.

57. Φίληβος 59 C τό τε βέβαιον καὶ τὸ καθαρὸν καὶ ἀληθές.

βαιον. Βέβαιον τὴν φύσιν εἶναι τὸ ἀπόλυτον, τὸ εἶναι ἅμα δὲ καὶ δέον εἶναι. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Πλάτωνος τοῦτο εἶναι ἡ ἰδέα ἢ εἶδος⁵⁸.

Εὐρίσκομεν ἐν τῷ Προτρεπτικῷ⁵⁹ τὴν ὑποτίμησιν τοῦ ἐμπειρικοῦ στοιχείου, θέσιν ἀκριβῶς ἀντίθετον τῆς ἐν Κεφ. 10 τοῦ Βιβλίου Χ τῶν Ἡθικῶν Νικομαχείων. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὡς ἐπρέσβευεν ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἐφείλεται εἰς δύο λόγους, πρῶτον διότι ἐν τοῖς Ἡθικοῖς Νικομαχείοις ἅπασα ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ τῶν πρακτῶν εἶναι διάφορος, δὲν ὑφίσταται πλέον ἐπιστήμη

58. Πρβλ. Jaeger, Aristotele, σ. 262 ἐ.

59. Ἡ χρονολόγησις τοῦ Προτρεπτικοῦ ἔτυχε πολλῆς συζητήσεως. Πρβλ. Jaeger, Aristoteles σ. 53, 126 ἐ. W. Theiler, Zur Geschichte der teleologischen Naturbetrachtung bis auf Aristoteles, Zürich 1924, σ. 86 ἐ. Museum Helveticum 9 σ. 66 σημ. 6. Ὁ Jaeger τοποθετεῖ τὸν Προτρεπτικὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πλάτωνος καὶ μετὰ τὸν διάλογον Περὶ Φιλοσοφίας. Ὁ Theiler θέτει τοῦτον παρὰ τὸν Εὐδήμον, συνταχθέντα τὸ ἔτος 354 π.Χ. Ἡ τοποθέτησις τοῦ Προτρεπτικοῦ πρὸ τοῦ ἔτους 353 π.Χ. στηρίζεται ἐπὶ τῆς σχέσεως τοῦ Προτρεπτικοῦ πρὸς τὸν Περὶ τῆς ἀντιδόσεως τοῦ Ἰσοκράτους. Φαίνεται ὁ Ἰσοκράτης ἀντικρούων τὸν Προτρεπτικόν, ὅστις οὕτω χρονολογικῶς προηγεῖται, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἀντίκρουσιν διὰ τοῦ τελευταίου Κεφαλαίου τῶν Ἡθικῶν Νικομαχείων, ὅπερ ὄντως φέρει τὸν τόνον καὶ τὰ στοιχεῖα τοιαύτης ἀπαντήσεως. Ὅτι ὁ Προτρεπτικὸς προηγεῖται τοῦ Περὶ τῆς ἀντιδόσεως ὑποστηρίζει ὁ P. von der Mühl, Philologus 94(1940/1941) σ. 259 ἐ. Ἡ ἀντίθετος ἀποψις τοῦ Einarson, Transactions and Proceedings of the American Philological Association 67 σ. 261 ἐ. 273 ἐ. ὅτι ὁ Προτρεπτικὸς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Περὶ τῆς ἀντιδόσεως δὲν φαίνεται πειστικῆ. Ὁ Ἰσοκράτης διὰ τῆς φράσεως οὐδὲν γὰρ αὐτοῦς δεῖ ζητεῖν ἑτέρους, φαίνεται ἀναφερόμενος εἰς τὴν κίνησιν τῆς Ἀκαδημείας, τὸ πρόγραμμα τῆς ὁποίας νὰ εὑρεθοῦν οἱ ἰδεώδεις νόμοι ἀκολουθεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Προτρεπτικῷ. Τὴν γνώμην τοῦ von der Mühl δέχονται οἱ A. J. Festugière, La révélation d'Hermès Trismégiste II, Paris 1949, σ. 168 σημ. 2, Stark, Aristotelesstudien σ. 16, Düring, Eranos 52 σ. 147 σημ. 2. Ἀφ' ἑτέρου ἡ γνώμη τοῦ von der Mühl, ὅτι ὁ Ἰσοκράτης βάλλει κατὰ τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος σ. 262, δὲν φαίνεται πιθανή. Πάντως ὁ Προτρεπτικὸς φαίνεται ἀνήκων εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πλάτωνος, ὡς δεικνύει ὁ Jaeger, ὃν ἀκολουθεῖ ὁ Wilpert, Zwei aristotelische Frühschriften über die Ideenlehre σ. 127, τοῦ Περὶ τῆς ἀντιδόσεως τοῦ Ἰσοκράτους ὄντος terminus ante, ὡς δεικνύει ὁ von der Mühl.

ἀκριβῶν ὄρων ἐπὶ τῶν πρακτῶν, ἀρκούμεθα εἰς τὸ ὅτι καὶ δὲν ζητοῦμεν τὸ διότι, δεύτερον διότι ἡ ἐμπειρία ἔλαβε τοιαύτην ἀνάπτυξιν καὶ θέσιν εἰς τὰ μετὰ τὸν Προτρεπτικὸν ἔργα, ὥστε δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν πλέον τῆς ἀλόγου τυχαίας παρατηρήσεως, ἣν ἐκφράζει ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἡ φράσις τούς τε λόγους ἐξ ἐμπειρίας λαμβάνουσι. Ἡ ἐμπειρία ἐξελιχθεῖσα εἰς ἔλλογον παρατήρησιν κατέλαβεν ἐν τῇ ⁶⁰ φιλοσοφίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους θέσιν τοιαύτην, ὥστε νᾶ λέγεται ἐν Μετ. Α, 1, 981 a, 1-3 καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμη καὶ τέχνη ὅμοιον εἶναι ἡ ἐμπειρία ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις.

Ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ Κεφ. 10 τοῦ Βιβλίου Χ τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων μέχρι 1181 b, 12 εὑρίσκεται ἐν στενῷ συνδέσμῳ πρὸς τὸν Προτρεπτικὸν καὶ εἶναι οὕτως ἐπηρέασμένον ἐκ τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας ⁶¹. Ὑπάρχει ὅμως πλὴν ἄλλων, ἅτινα ἀνατρέπουν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ ἀντίθεσις σοβαρὰ μεταξύ τοῦ Προτρεπτικοῦ καὶ τοῦ Κεφαλαίου τούτου τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων, εὑρισκομένη ἐν τῇ σημασίᾳ, ἣν ἀποδίδει ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν δικαίων. Καὶ αὕτη ἡ διαφορὰ ἀποκαλύπτει καὶ τὴν διαφορὸν σημασίαν ἣν ἔχει τὸ ἐμπειρικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἀπὸ ἐκείνης ἐν τοῖς Ἠθικοῖς Νικομαχείοις. Ἐνῶ

60. Ὁ Ἀριστοτέλης χρησιμοποιεῖ ἐνίοτε τὸν ὄρον ἐμπειρία καὶ πρὸς δῆλωσιν τῆς ἀλόγου τριβῆς, Ἠ.Ν. Χ, 9, 1181 a, 2. Αὕτη εἶναι τότε ἀνάλογος πρὸς τὸν ὄρον ἐν Σοφ. Ἐλ. 34, 184 b, 2 τριβῆ ζητοῦντες ἀντίθ. τέχνη, μέθοδος. Ἠρβλ. Bonitz, Index Aristotelicus σ. 770.

61. Stark, Aristotelesstudien σ. 14 ἐ. 16 ἐ. Ὁ Gadamer, Hermes 63 σ. 152 παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Προτρεπτικῷ, ὡς καὶ ἐν Κεφ. 10 τοῦ Βιβλίου Χ τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων στρέφεται κατὰ τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν ρητόρων, οἵτινες τὸ πολιτικὸν αὐτῶν ἔργον βλέπουν εἰς τὴν συρραφὴν νόμων ἐκ τῶν ὑφισταμένων. Ἐν τούτῳ βλέπει ὁ Gadamer τὴν κοινὴν τάσιν ἀμφοτέρων τῶν κειμένων. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Stark, Aristotelesstudien σ. 16 δὲν δίδει τὴν προσήκουσαν σημασίαν εἰς τὴν διαφορὰν μεταξύ τοῦ ἐν Ἠ.Ν. Χ, 10, 1180 a, 21-22 ὀρισμοῦ τοῦ νόμου, λόγος ὧν ἀπὸ τινος φρονήσεως καὶ νοῦ, καὶ τοῦ ἐν Iambl. Protr. (Pistelli) VI, 39, 15-16 οὔτος (sc. ὁ νόμος) δὲ φρόνησις τις καὶ λόγος ἀπὸ φρονήσεως ἐστίν. Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς Νικομαχείοις προστίθεται καὶ ὁ νοῦς, διότι ἡ τῆς φρονήσεως ἔννοια εἶναι στενωτέρα, ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἀρκεῖ ἡ φρόνησις, διότι εἶναι αὕτη εὐρεῖα καὶ ἀνωτάτη ἀρχή.

ἐν τοῖς Ἑθικοῖς Νικομαχείοις ἀποδοκιμάζεται ἡ μίμησις τῶν δικαίων καὶ ταυτοχρόνως τίθεται ἡ μέθοδος τῆς μετὰ λόγου συγκρίσεως αὐτῶν, ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἀποδοκιμάζεται μόνον ἡ μίμησις, χωρὶς νὰ προβάλλεται μέθοδος χρησιμοποιοῦσεως τοῦ ἐμπειρικοῦ στοιχείου, ἀμελουμένου οὕτω τοῦ παράγοντος τούτου. Ἡ σοβαρὰ αὕτη διαφορὰ δὲν δεικνύει μόνον τὴν διαφορὰν τοῦ περιεχομένου τοῦ Κεφ. 10 τοῦ Βιβλίου X τῶν Ἑθικῶν Νικομαχείων ἀπὸ τοῦ Προτρεπτικοῦ, ἀλλ' ἐτι πλέον δεικνύει καὶ τὴν ἀπόστασιν, ἣν διήνυσεν ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξις τοῦ φιλοσόφου μέχρι τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἐμπειρικοῦ στοιχείου ὡς παράγοντος γνώσεως τοῦ θετέου νόμου. Ἀφ' ἑτέρου ὡς ἀντιμετωπίζεται ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἡ σημασία τῶν ἄλλων δικαίων διὰ τὴν νομοθετικὴν, ἀπορριπτομένης τῆς μιμήσεως τούτων, χωρὶς νὰ προβάλλεται ἅμα ὁ ὀρθὸς τρόπος τῆς χρήσεως αὐτῶν, δύναται νὰ ἀχθῇ τις εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημαίᾳ δὲν εἶχον φθάσει εἰς συνείδησιν μεθόδου συγκρίσεως τῶν δικαίων, διότι ἄλλως ὁ Ἀριστοτέλης δὲν θὰ ἐθεώρει ἀρκετὸν ν' ἀπορρίψῃ ἀπλῶς ἐν τῷ Προτρεπτικῷ τὴν μίμησιν τῶν ἄλλων δικαίων χωρὶς ἅμα νὰ προβάλλῃ τὴν ὀρθὴν μέθοδον τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ὁ πολιτικὸς ὁ θέτων νόμους μιμούμενος τὴν πολιτείαν τῶν Κρητῶν ἢ τῶν Λακεδαιμονίων ἀποδοκιμάζεται ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι μιμεῖται συγκεκριμένα ἐμπειρικὰ δεδομένα καὶ δὲν νομοθετεῖ ἀκολουθῶν τὸ βέβαιον τὴν φύσιν. Δι' ἄλλον λόγον ἀποδοκιμάζεται ἐν Πολ. IV,1,1288 b,41 ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν Λακωνικὴν πολιτείαν ἢ ἄλλην συγκεκριμένην τοιαύτην, ἥτοι διότι δὲν ζητεῖται ἡ ἀρίστη πολιτεία λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως, τουτέστι διότι δὲν ζητεῖται ἡ κατὰ τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα ἀρίστη πολιτεία, 1288 b,37-42 οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀρίστην δεῖ θεωρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατὴν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ῥάφω καὶ κοινοτέραν ἀπάσαις⁶².

Ἀποτελεῖ πρόβλημα δυσχερῶς δυνάμενον νὰ λυθῇ διατὶ ὁ

62. Πολ. IV,1,1288 b,26 τὴν ἐν τῶν ὑποκειμένων ἀρίστην. 1288 b,39 ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατὴν. Πρβλ. Susse-mihl, Aristoteles's Politik II σ. 258 ἐ. σημ. 1116 καὶ 1119. Jaeger, Aristotle σ. 261 σημ. 3. Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην τοῦ Προτρεπτικοῦ πρὸς τὸ Κεφ. 1 τοῦ Βιβλίου IV τῶν Πολιτικῶν παραβλέπουν ὁ Gadamer, Hermes 63 σ. 152 καὶ ὁ Stark, Aristotelesstudien σ. 6 ἐ.

Ἄριστοτέλης, καίτοι ἐκκινεῖ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀποδέχεται τὴν θεωρητικὴν φρόνησιν κατὰ τὴν πλατωνικὴν ἔννοιαν, στηριζόμενος στερεῶς ἐπὶ τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ἐν τούτοις ἀποφεύγει ν' ἀναφέρῃ τὰς ἰδέας ἢ εἶδη καὶ προτιμᾷ ὡς ἀνωτάτην ἀρχὴν τὴν φύσιν. Ἡ ἀπαρτία ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ Κεφ. Χ τοῦ Προτρεπτικοῦ προϋποθέτει τοὺς διαλόγους Πολιτικόν, Φίληβον καὶ Πολιτείαν, ὅπου ὁ νόμος τῆς συγκεκριμένης πολιτείας καλεῖται μίμημα τῆς ἀληθείας, Πολιτικός 300 C, ἢ δὲ ἀλήθεια εἶναι αὐτὸ τὸ δίκαιον, Πολιτεία V, 479 A-E, δηλαδή τὸ εἶδος ἢ ἰδέα. Ἐπι δε καὶ ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος ἀκολουθεῖται ἡ αὐτὴ ἀναφορὰ τοῦ νόμου πρὸς τὸ εἶδος ὡς καὶ ἡ περὶ μεθέξεως, παρυσίας καὶ κοινωνίας ἀρχή, IX, 859 D — 860 A ποίημα μὲν ὅπερ ἂν ᾗ δίκαιον, σχεδὸν ὅσον περ ἂν τοῦ δικαίου κοινωνῆ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ καλοῦ μετέχον ἐστί, καὶ δεικνύεται οὕτω σαφῶς ἡ σχέσις τοῦ συγκεκριμένου νόμου ἢ τῆς πράξεως πρὸς τὴν ἰδέαν⁶³. Ἀντὶ τοῦ εἶδους ἢ ἰδέας ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἀναφέρεται ἡ φύσις, ἐνῶ ἅμα χρησιμοποιοῦνται οἱ αὐτοὶ ὅροι τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος προκειμένου νὰ ἐξηγηθῇ ἡ σχέσις τῶν συγκεκριμένων νόμων πρὸς αὐτήν, ὅροι οὔτινες χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος προκειμένου νὰ ὀρισθῇ ἡ σχέσις τῶν συγκεκριμένων νόμων πρὸς τὴν ἰδέαν, ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων, αὐτῶν γὰρ ἐστὶ θεατής, ἀλλ' οὐ μιμημάτων. Οὕτως ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἡ φύσις νοεῖται ὡς εἶδος ἢ ἰδέα, αὐτὴ ἢ φύσις⁶⁴,

63. Ὅρα τὴν μελέτην μου Platons Lehre von der Anwendung des Gesetzes und der Begriff der Billigkeit bei Aristoteles σ. 6 ἐ. 9 ἐ. Ὁ Hoffmann, Platon σ. 169 ἀρνεῖται ὅτι ὁ Πλάτων τὴν παραδειγματικὴν πολιτείαν ἐνόησεν ἰδέαν, ἀλλ' ἡ μία ὀρθὴ πολιτεία, ἧς εἶναι μιμήματα αἱ ἱστορικαὶ πολιτεῖαι, Πολιτικός 293 C, E, 297 B-C, Πολιτεία V, 449 A, νοεῖται ὡς εἶδος ἢ ἰδέα, Πολιτεία VIII, 592 A-B. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λέγεται ὅτι ἡ ὀρθὴ πολιτεία δὲν ὑφίσταται ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ ὀρᾶν. Οὕτως ἡ ὀρθὴ πολιτεία εἶναι παράδειγμα, ὅπερ δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄλλως εἰμὴ ὡς ἰδέα.

64. Πρβλ. Jaeger, Aristotle σ. 90 ἐ. Wilpert, Zwei aristotelische Frühschriften über die Ideenlehre σ. 64 ἐ.

ἀπὸ τῆς φύσεως λαμβάνονται οἱ ὄροι⁶⁵, καὶ ἡ φρόνησις ἔχει τὴν φύσιν ἀντικείμενον, τὴν δὲ τῶν ὄντων φύσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν θεωρεῖν.

Ὁ W. Jaeger δέχεται, ὅτι ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἐμφανίζεται ἡ ἐξέλιξις τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας, ὡς αὕτη εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς τοῦ Πλάτωνος, ὅτι αὕτη ἡ φύσις εἶναι αὐτὰ τὰ εἶδη⁶⁶. Ὁ P. Wilpert τονίζει τὴν σημαντικὴν μεταβολὴν τῆς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος περὶ φύσεως καὶ περὶ τῶν ἰδεῶν, ἣν σημαίνει ἡ ἀντικατάστασις τοῦ εἶδους διὰ τῆς φύσεως, καὶ πᾶν ἄλλο ἢ τυχαία δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ ἀντικατάστασις αὕτη⁶⁷. Ὡς εὐρίσκεται ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἡ φύσις ἀναμφιβόλως εἶναι κανὼν καὶ μέτρον καὶ ἐκφράζει τὸ εἶναι καὶ τὸ δεόν εἶναι, ἔχουσα δὲ παραδειγματικὸν χαρακτῆρα ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων εἶναι κανὼν καὶ μέτρον αὐτῶν, τὰ μὲν ὕδατι καὶ φωτὶ καὶ ταῖς αὐγαῖς τῶν ἀκτίνων ληφθέντων, πρὸς οὓς κρινεῖ τί δίκαιον καὶ τί καλὸν καὶ τί συμφέρον.

Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ εἶδους ἢ ιδέας διὰ τῆς φύσεως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀποτέλεσμα ἢ καὶ ἐξέλιξις τῆς πλατωνικῆς ἀντιλήψεως περὶ φύσεως. Εἶναι ἴσως ἠθελημένη παράκαμψις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους τῶν προβλημάτων τῆς περὶ τῶν εἰδῶν διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς φύσεως μετὰ γενικωτέρας σημασίας σημειοῦται ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος τῆς τελευ-

65. Ὁρος εἶναι πλατωνικῆς προελεύσεως, πρβλ. Walzer, Aristotelis dialogorum fragmenta σ. 55 σημ. 3.

66. Aristotle σ. 92 ἐ.

67. Zwei aristotelische Frühschriften über die Ideenlehre σ. 65. Οἱ v. Fritz — Kapp, Aristotle's Constitution of Athens and related Texts σ. 37 σημ. 13 δέχονται, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης μακρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πλάτωνος ἀμφέβαλλε περὶ τῶν ἰδεῶν, κατὰ βάσιν ὅμως οὗτοι ἀκολουθοῦν τὴν γνώμην τοῦ Jaeger. Ὁ Festugière, La révélation d'Hermès Trismégiste II σ. 171, 173 δέχεται, ὅτι καίτοι τὰ fragmenta δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἠκολούθει τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίαν, ἐν τούτοις τὰ Κεφ. X καὶ XI, 58, 13-14 προϋποθέτουν τὰς ιδέας. Ὁ Gadamer, Hermes 63 σ. 138 ἐ., ὑποστηρίζει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Προτρεπτικῷ θετικὸν στοιχεῖον ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης δέχεται τὴν τῶν ἰδεῶν θεωρίαν, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ἀκολουθοῦν ὁ Düring, Eranos 52 σ. 141 ἐ. καὶ ὁ Stark, Aristotelesstudien σ. 9 ἐ.

ταίας περιόδου ⁶⁸. Ὁ Πλάτων δὲν ἀντικατέστησε τὸ εἶδος διὰ τῆς φύσεως καὶ τὰ φύσει ὄντα δὲν εἶναι εἶδη, ἀλλ' ἔχουν τὰ εἶδη ὡς παραδείγματα, Παρμενίδης 132D τὰ μὲν εἶδη ταῦτα ὡσπερ παραδείγματα ἐστάναι ἐν τῇ φύσει. Ἐν Νόμοις X, 888 D — 889 C, ἐκκινεῖ ὁ Πλάτων ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ λέγουσὶ πού τινες ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ τέχνῃ, τὰ δὲ διὰ τύχην. Εἰς τὴν τέχνην καθορίζεται ἡ ἀποστολὴ παρὰ φύσεως λαμβάνουσάν τῶν μεγάλων καὶ πρώτων γενεῶν τῶν ἔργων, πλάττειν καὶ τεκταίνεσθαι πάντα τὰ μικρότερα, ἃ δὲ τεχνικὰ πάντες προσαγορεύομεν. Αἱ δὲ τέχναι τῇ φύσει ἐκρίνωσαν τὴν αὐτῶν δύναμιν, ὡς ἡ ἰατρικὴ, ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ γυμναστικὴ. Ἡ πολιτικὴ, παρατηρεῖ οὗτος περαιτέρω, κοινωνεῖ κατὰ μικρὸν μέρος τῇ φύσει, ἐνῶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῇ τέχνῃ. Οὕτω καὶ ἡ νομοθεσία δὲν κοινωνεῖ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ τέχνῃ, μικρὸν τι μέρος εἶναί φασι κοινωνοῦσαν φύσει, τέχνῃ δὲ τὸ πολὺ.

Ἡ ἐν Νόμοις X, 889 C — 890 A ἀντιδιαστολὴ φύσεως καὶ τέχνης μετὰ τῆς συνεπείας, ὅτι ἡ φύσις ἀντιδιαστέλλεται ὡσαύτως πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὸν θεόν, ἀποδιδομένη εἰς τοὺς περὶ τὰ ζητήματα τῆς φύσεως ἀσχοληθέντας προσωκρατικούς ⁶⁹, ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, 891 C-D πηγῆν τινὰ ἀνοήτου δόξης ἀνηυρήκαμεν ἀνθρώπων

68. Τιμαῖος 27 A, 30 B κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. Σοφιστής 250 C, 255 D-E οὐ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μετέχειν τῆς ἰδέας τῆς θατέρου, 257 C-D, 258 A-D, 265 A, 265 C, 265 E. Νόμοι X, 888 E ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ τέχνῃ, τὰ δὲ διὰ τύχην, 889 A-C. Τὴν φύσιν ὡς ἀπαντᾶ ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος ἐξήτασαν οἱ J. Stenzel, Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik von Sokrates zu Aristoteles², Leipzig und Berlin 1931, σ. 49 ἐ. 81 ἐ. W. Jaeger, Paedeia, The Ideals of Greek Culture II, Oxford 1944, σ. 134, 183 ἐ. 322 ἐ. III σ. 241 ἐ. Friedländer, Platon III σ. 405 ἐ. Wilpert, Zwei aristotelische Frühschriften über die Ideenlehre σ. 64 ἐ. R. Muth, Zum Physisbegriff bei Platon, Wiener Studien 64(1949/1950) σ. 53 ἐ.

69. Πρβλ. Friedländer, Platon III σ. 406.

ὅποσοι πάποτε τῶν περὶ φύσεως ἐφήψαντο
 ζητημάτων. Ἀποδοκιμάζεται ἡ δόξα αὕτη καὶ ἡ τέχνη
 καὶ ὁ νόμος θεμελιούνται ἐπὶ τῆς φύσεως, διότι ἡ φύσις δὲν
 ἀντιτίθεται πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὸν θεόν, 890 D τῶ παλαιῶ
 νόμῳ ἐπίκουρον γίνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ
 θεοὶ καὶ ὅσα νοῦν δὴ διήλθεσ σύ, καὶ δὴ
 καὶ νόμῳ αὐτῶ βοηθῆσαι καὶ τέχνη, ὡς
 ἐστὸν φύσει ἢ φύσεως οὐχ ἤττον, εἴπερ
 νοῦ γέ ἐστίν γεννήματα κατὰ λόγον ὀρ-
 θόν. Οὕτως ἡ παρατήρησις τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῷ
 Προτρεπτικῶ ὅτι ἡ φύσις δὲν μιμεῖται τὴν τέχνην, ἀλλ'
 ἡ τέχνη τὴν φύσιν⁷⁰, φαίνεται πλατωνικῆς προελεύσεως. Ὡς
 παρεθέρει ὁ J. Steup, ἀφ' ἧς ἡ φύσις δὲν νοεῖται παί-
 γνιον αὐτομάτως δρωσῶν δυνάμεων, τάξις ἐν τῇ φύσει μόνον
 ἀπὸ τινος νοῦ δύναται νὰ νοηθῆ προερχομένη, ὅστις ἐν αὐτῇ ἐνεργεῖται.⁷¹ Ἀποκτᾶ οὕτως ἡ φύσις νόημα καθολικόν, ἐξ αὐτοῦ
 δὲ νοεῖται καὶ τὸ συγκεκριμένον φύσει. Ὅθεν τὸ κατὰ φύ-
 σιν οὐ μόνον δὲν εἶναι ἀντίθεσις πρὸς τὸν θεόν καὶ τὸν νοῦν,
 ἀλλὰ τοῦναντίον, ἡ ἐκδήλωσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ πορεία τοῦ νοῦ
 εἶναι κατὰ φύσιν, Νόμοι IV, 715 E — 716 A εὐθεία πε-
 ραίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. Αὕτη
 ἡ ταύτισις ἀληθοῦς φύσεως μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ νοῦ ἐμφανί-
 ζεται ὡς ἰσότης θέσεως, ὥστε νὰ λέγεται, ἡ κατὰ τὸν ὀρθὸν
 λόγον πορεία τοῦ νοῦ εἶναι κατὰ φύσιν καὶ ἀντιστρόφως, X,
 890 D ὡς ἐστὸν φύσει ἢ φύσεως οὐχ ἤτ-
 τον, εἴπερ νοῦ γέ ἐστίν γεννήματα κατὰ
 λόγον ὀρθόν. Τὸ χωρίον τοῦτο γενικεύει τὴν ἐν Πολιτεία
 IV, 444 B—E θέσιν καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη εἶναι τὸ κατὰ φύ-
 σιν ἐν τῇ ψυχῇ. Ἡ μὲν δικαιοσύνη ἄγει εἰς τὸ κατὰ φύ-
 σιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἡ δὲ ἀδικία εἰς τὸ παρὰ φύσιν, 444 D,
 ὥστε ἡ ἀρετὴ νὰ καλεῖται ὑγίεια ψυχῆς καὶ ἡ κακία νόσος ψυ-
 χῆς, 444 D—E, διότι ἡ μὲν ὑγίεια εἶναι τὸ κατὰ φύσιν ἡ δὲ νόσος
 τὸ παρὰ φύσιν, 444 D. Ἐν Πολιτεία 444 B ὀρίζεται ἡ ἀδι-
 κία ὡς ἐπανάστασις μέρους τινὸς τῶ ὅλω
 τῆς ψυχῆς. τοιοῦτου ἥντος φύσει οἴου
 πρέπειν αὐτῶ δουλεύειν τῶ τοῦ ἀρχικοῦ

70. Iambl. Protr. (Pistelli) IX, 49, 28—50, 1.

71. Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik von So-
 krates zu Aristoteles σ. 117.

γένους ὄντι. Διὰ τοῦ φύσει οἴου πρέπειν δη-
λοῦται ἡ ἰσχὺς κανόνος ἐπιτάσσοντος συμπεριφορὰν ἐν ἄρμονίᾳ
πρὸς τὸ κατὰ φύσιν εὐρισκομένην⁷².

Ἡ ἐν τῷ διαλόγῳ Πολιτεία ἐμφάνισις τῆς ἐννοίας
τῆς φύσεως καὶ δὴ συμπορευομένης μετὰ τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν
θεωρίας πρέπει νὰ ἀγάγη ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Πλά-
των εἰς τὰ φύσει ὄντα εὔρε, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ
J. Stenzel, ἐπικράτειαν ἀπεικονίσεως τῶν αἰώνιων εἰδῶν⁷³.
Καὶ τοῦτο ἐτι μᾶλλον ἐμφανὲς γίνεται ἐν τῷ διαλόγῳ Τίμαιος,
ὅπου πλέον ἡ φύσις δὲν νοεῖται εἰμὴ κατὰ τὴν ἀναγωγὴν
αὐτῆς εἰς μαθηματικὰς παραδειγματικὰς μορφάς⁷⁴, ὁ δὲ κό-
σμος εἶναι τάξις τῆς φύσεως παρουσιάζουσα ὁμοίωμα τῶν
ἰδεῶν, διότι ἐν αὐτῷ τὸ γίγνεσθαι τὴν κατὰ τὸ μέγιστον δυνα-
τὸν συμφωνίαν πρὸς τὰς ἰδέας ἐπιτελεῖ, 29 D — 30 B.

Ἐν Νόμοις XII,967 A-E ὁ Πλάτων κρίνων προγενε-
στέρας δόξας⁷⁵, παρατηρεῖ ὅτι αὐταὶ ἤμαρτον ὅσον ἀφορᾷ εἰς
τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν αὐτῆς, κατα-
λήγει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ψυχὴ τε ὡς ἔστιν πρε-
σβύτατον ἀπάντων ὅσα γονῆς μετείληφεν,
ἀθάνατόν τε, ἄρχει τε δὴ σωμάτων πάν-
των, ἐπὶ δὲ τούτοις δὴ, τὸ νῦν εἰρημένον
πολλάκις, τὸν τε εἰρημένον ἐν τοῖς ἄ-
στροις νοῦν τῶν ὄντων τά τε πρὸ τού-
των ἀναγκαῖα μαθήματα λάβη, τά τε κατὰ
τὴν μοῦσαν τούτοις τῆς κοινωνίας συν-
θεασάμενος, χρήσηται πρὸς τὰ τῶν ἡθῶν
ἐπιτηδεύματα καὶ νόμιμα συναρμοττόν-
τως, ὅσα τε λόγον ἔχει, τούτων δυνατὸς ἢ
δοῦναι τὸν λόγον.

Ἡ ψυχὴ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς κίνησις εἶναι τὸ πρῶτον καὶ πᾶσα
ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ κίνησις ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται. Ἡ φύσις
καθίσταται οὕτω ζῶσα καὶ θεία καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ νοηθῇ
ἀπλοῦν ἀντίγραφον, ἀλλ' εἶναι τι πλέον τούτου. Ἡ ψυχὴ εἶναι

72. Πρβλ. Jaeger, Paedeia II σ. 322. Éloge de la loi σ. 31,
τονίζοντα τὸν κανονιστικὸν χαρακτήρα τῆς φύσεως.

73. Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik von So-
krates zu Aristoteles σ. 117.

74. Πρβλ. Hoffmann, Platon σ. 97, 146, 147.

75. Πρβλ. Solmsen, Plato's Theology σ. 91.

ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ τῆς τάξεως ἐν τῷ κόσμῳ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ δι' αὐτῆς ὁ κόσμος τοῦ γίνεσθαι μετέχει τῶν ιδιοτήτων τοῦ ὄντος. Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ κόσμος ἔχει ἀρχὴν τὴν ψυχὴν, θεὸς δὲ καὶ νοῦς δίδουν ἐν αὐτῷ τὴν τάξιν καὶ τὴν νομιμότητα, δύναται καὶ ἡ πολιτεία μετὰ τοῦ νόμου νὰ θεμελιοῦνται ἐπὶ τῆς φύσεως, κατὰ τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὡς μέρη τοῦ κόσμου ἀκολουθοῦν τὰς ἐν αὐτῷ ἀρχάς ⁷⁶.

Ἡ ψυχὴ εἶναι ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ κινήσεως τοῦ κόσμου, τὰ δὲ εἶδη εὐρίσκονται ἔκτος τοῦ κόσμου εἰς τὸν ὑπερουράνιον τόπον ⁷⁷. Ὅμως τὰ ὄντα διὰ τοῦ θεοῦ ἐκτείνου τὴν ἰσχὺν αὐτῶν καὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦ γίνεσθαι. Ἐν τῷ διαλόγῳ Τιμαίος ὁ θεὸς δημιουργὸς δημιουργεῖ τὸν κόσμον ἀποβλέπων πρὸς τὰ εἶδη, τὰ παραδείγματα παντὸς δημιουργουμένου, 28 C — 29 A, 37 C-D ⁷⁸.

Οὕτως ἡ φύσις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Πλάτωνος σημαίνει οὐχὶ μόνον τὸ σωματικὸν ἢ τὸ ψυχικὸν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ τι τὸ νοηματικὸν καὶ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν φύσιν δὲν εἶναι τὸ ὑπὲρ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τὴν φύσιν, δηλαδή ἡ ἀνθρωπίνη ἀυθαιρεσία. Σημαίνει ἡ φύσις τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν τοῦ εἶναι τινός, ἐξ ἧς αἱ ιδιότητες καὶ λειτουργίαι αὐτοῦ ἀπορρέουν ⁷⁹.

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ Πλάτων ἐφθασε νὰ ταυτίσῃ φύσιν καὶ εἶδος, τὰ φύσει ὄντα καὶ τὰ ὄντως ὄντα ⁸⁰. Τούτου ἕνεκα ἡ ἐν τῷ Προτρε-

76. Ὅρθῶς ὅμως παρατηρεῖ ὁ Solmsen, *Plato's Theology* σ. 168 still we have no right to say, even of the aged Plato, that this cosmic background was indispensable to his thought on either Man or the State.

77. Φαῖδρος 247 C.

78. Πρβλ. Stenzel, *Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik von Sokrates zu Aristoteles* σ. 117. Solmsen, *Plato's Theology* σ. 102. W. D. Ross, *Plato's Theory of Ideas*², Oxford 1953, σ. 136 ἔ.

79. Πρβλ. Jaeger, *Paedeia II* σ. 321 ἔ. Hoffmann, *Platon* σ. 206 σημ. 6.

80. Ὁ Muth, *Wiener Studien* 64 σ. 53 φαίνεται δεχόμενος τοῦτο λέγων andererseits konnte Platon jedoch den φύσις — Begriff, sofern mit ihm das «Wesen» gekennzeichnet wurde, ohne Vorbehalt in seine Ideenlehre einbauen und sogar die Idee selbst, sowie das Reich der Ideen, gelegentlich mit φύσις benennen.

πτικῶ τοῦ Ἀριστοτέλους προβολή τῆς φύσεως, ἐχούσης τὴν τῶν εἰδῶν θέσιν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐξέλιξις τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος, ἀλλ' ἀποσιώπησις τῶν εἰδῶν διὰ τῆς προβολῆς τῆς φύσεως.

4. Ἀπὸ τοῦ Προτρεπτικοῦ μέχρι τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων⁸¹ ἡ ἀριστοτελείος θεωρία διήνυσεν ὀλόκληρον ἐξέλιξιν καὶ ἡ ἐξέλιξις αὕτη, προκειμένου περὶ τῆς νομοθετικῆς, καταλήγει εἰς τὸ Κεφ. 10 τοῦ Βιβλίου X τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων, ὅπου τὸ ἐμπειρικὸν στοιχεῖον εὐρίσκει τὴν ὀριστικὴν αὐτοῦ τοποθέτησιν. Σήμερον ἡ συγκριτικὴ τῶν δικαίων εὐρίσκει τὴν πλήρη αὐτῆς ἀναγνώρισιν καὶ ἡ σύγχρονος νομοθετικὴ αὐτὴν ἔχει βάσιν. Τὴν σημασίαν τῆς συγκριτικῆς τῶν δικαίων ὡς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἀντελήφθη πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τὸ πρῶτον κέντρον συγκριτικῶν μελετῶν ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστημονικῆς μεθόδου ὑπῆρξε τὸ Λύκειον.

81. Ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἀναγνωρίζεται νόμος κάλλι-
στος ὁ μάλιστα κατὰ φύσιν κείμενος, *Iamhi. Protr.*
(Pistelli) X,55,5-6, ἐν τοῖς Ἠθικοῖς Νικομαχείος ἄλλως εὐρί-
σκεται τὸ κατὰ φύσιν. Ἡ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν
ἡ ἀρίστη (sc. πολιτεία) V,7,1135 a,5, εἶναι κανὼν καὶ μέτρον, πλὴν
εὐρίσκεται αὕτη κατ' ἄλλην μέθοδον. Μολονότι αἱ λέξεις αὗται εἶναι ἡ ἡχώ
τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἀριστοτελείου διανοήσεως, ἡ μέθοδος εἶναι ἡ τῆς
τελευταίας περιόδου, X,10,1181 b,20-24 θεωρηθέντων γὰρ τού-
των τάχ' ἂν μᾶλλον συνίδοιμεν καὶ ποία πολιτεία
ἀρίστη. Οἶν. Fritz — Kapp, *Aristotle's Constitution of Athens
and related Texts* σ. 41 καὶ F. Dirimier, *Aristoteles, ἐν Jahrbuch
für das Bistum Mainz* 5(1950) σ. 161 ἐ. 170 ἐ., *Nikomachische Ethik*
σ. 605 σημ. 241,2, λαμβάνουν τὸν Προτρεπτικὸν καὶ τὸ τελευταῖον
Κεφάλαιον τοῦ τελευταίου Βιβλίου τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων
ὡς σταθμοὺς προσφόρους προκειμένου νὰ τονίσουν, ὅτι ἡ ὅλη ἐξέλιξις τῆς
ἀριστοτελείου διανοήσεως δὲν σημαίνει οὔτε ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς ἐξελίξεως ἐπε-
κράτει ἀπολύτως τὸ μεταφυσικὸν στοιχεῖον, οὔτε ἐν τέλει αὐτῆς τὸ ἐμπειρι-
κόν Ὅσονδήποτε ὀρθὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀποψις, ὅτι δὲν δύναται τις δι' ἀπολύτου
μέτρου νὰ καθορίσῃ τὴν πνευματικὴν στάσιν ἀνδρὸς ὡς ὁ Ἀριστοτέλης
κατὰ τὰς φάσεις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ
παρίδῃ τὴν βασικὴν διαφορὰν τῆς μεθόδου ἣν ἠκολούθει οὗτος ἐν τῷ Προ-
τρεπτικῷ ἀπὸ ἐκείνης ἣν ἐπρέσβευε κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν Ἠθικῶν
Νικομαχείων.

ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ

ἀγαθὸν 6 ἐ.8 ἐ.15 ἐ.85.
 ἀγαθὸν ἀνθρώπινον 7 ἐ.12 ἐ.
 ἀγαθὸν κτητὸν 12 ἐ.
 ἀγαθὸν πρακτὸν 12 ἐ.
 ἀγαθὸν φαινόμενον 63,69,86.
 αἰσθησις 46 ἐ.53,101,103.
 Ἀκαδήμεια 8,131.
 ἀκριβεῖς ἐπιστῆμαι 33.
 ἀνὴρ βασιλικὸς 35,36 σημ. 24.
 ἀνὴρ σπουδαῖος 15,24 ἐ.36,86.
 ἀνὴρ φρόνιμος 36 ἐ.
 ἀξία 3 ἐ.25,26 ἐ.
 ἀπόδειξις 93,95.
 ἀρετὴ 2,14 ἐ.36,69 ἐ.73 ἐ.
 ἀρχαὶ πρακτικαὶ 60 ἐ.89 ἐ.
 ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν 38 ἐ.44 ἐ.
 ἀρχαὶ ἀμεσοὶ 53,94 ἐ.
 ἀρχαὶ ἴδιαι 41 ἐ.
 ἀρχαὶ κοιναὶ 41 ἐ.
 ἀρχὴ 17,40 ἐ.42 ἐ.
 ἀρχὴ τοῦ ὅτι 40,96.

βέβαιον 126 ἐ.
 βουλευέσθαι 58,64,77,83 ἐ.
 βουλευτὸν 76.
 βούλησις 83,86.
 βουλητὸν 76,85 ἐ.

γνώμη 52.
 γνώσις 1 ἐ.92.

διάνοια 116 ἐ.
 διάνοια πρακτικὴ 63,64.

ἐγκράτεια 69,71.
 ἐθισμὸς 46 ἐ.
 ἐμπειρία 50,91,96 ἐ.116 ἐ.128.
 ἐπαγωγή 46 ἐ.60 ἐ.90 ἐ.

ἐπιείκεια 107 σημ.2.
 ἐπιστήμη 52,96,97,111.
 ἐπιστήμη τοῦ διότι 39.
 ἐπιστημονικὸν 51.
 ἐπιστητὸν 51.
 ἔργον 13 ἐ.
 ἐνδεχόμενον 2.
 ἐνέργεια 4 σημ.10.
 ἔσχατα 52 ἐ.55 ἐ.104.
 εὐδαιμονία 8,15,17,44 ἐ.85.

ἠθικὰ 1 ἐ.5 ἐ.7.
 Ἠθικὰ Εὐδῆμεια 31 σημ.5,64 σημ.42.
 Ἠθικὰ Νικομάχεια 31 σημ.5,32,64 σημ.42,72 σημ.66.
 ἠθικὴ 2,16,26.

θεὸς δημιουργὸς 134 ἐ.
 θεῖον 126 ἐ.

ἰατρικὴ 21.
 ἰδέα, εἶδος 8 ἐ.33 ἐ.126 ἐ.130 ἐ.132 ἐ.
 ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ 8 ἐ.10 ἐ.
 ἰδέα τέλος 16.
 ἴδιον αἰσθητὸν 53 σημ.8,103.

καθόλου 8,35,60,97,116.
 καθ' ἕκαστα 18 σημ.35.
 κανῶν 17,23,36.
 κανῶν ἠθικῆς 17,23.
 κατάστασις 27.
 κοινὸν ἀγαθὸν 11.
 κοινὸν αἰσθητὸν 53 σημ.8.

λογιζέσθαι 58,64,77.
 λογιστικὸν 51.

λόγος 23 έ.32,33,55,73,74,75,78,107
σημ.2,109.
λόγος ὀρθός 32,52,76,133.

μαθηματικά 39.
μέθοδος 39.
μέθοδος πρακτῶν 17,19 έ.30 έ.34 έ.
μέσον 99 έ.
μέτρον 33.
μίμημα 126.

νομική ἐπιστήμη 26.
νομοθετική 108,120 έ.124 έ.
νόμος 106 έ.109 έ.115,125,135,136
σημ.81.
νοῦς 33,55,64,95.
νοῦς θεωρητικός 62 έ.
νοῦς πρακτικός 57 έ.62 έ.87 έ.104.

ὄρεκτον 63 έ.
ὄρεξις 63 έ.
ὄρισμός 42 έ.
ὄροι ἀκίνητοι 54,58,62.
ὄροι ἀκριβεῖς 31,125 έ.
ὄροι πρῶτοι 53,54,55,58,62.
ὄρος 42,107 σημ.2,131.

Περὶ Ψυχῆς 64 σημ.42.
ποιητική 2.
πολιτεία 115,129,135,136 σημ.81.
πολιτεία ἀρίστη 129.
Πολιτεῖαι 118 έ.
πολιτικά 1 έ.5 έ.7.
πολιτική 4,108.
πρακτά 1 έ.4 σημ.10,30 έ.
πρακτική ἀλήθεια 64.
πρακτική ἐπιστήμη 1 έ.
πρακτική δύναμις 1.

πρᾶξις 1 έ.3 έ.4 σημ.10,15,18.
πρᾶξις ἀδικος 32.
πρᾶξις δικαία 32.
πράττειν 1 έ.
προαίρεσις 69 έ.76,81 έ.85.
Προτρεπτικός 31,124 σημ.49,127
σημ.59.
πρῶτα 42,98.

σκοπός 69 έ.74 έ.76,82 έ.
σοφία 80 έ.
συγκριτική νόμων 112 έ.122 έ.129.
συλλογισμός πρακτικός 59 έ.89 έ.
99 έ.
συναγωγή 112 έ.118 έ.
σύνεσις 52.

τάξις ὀρθή 109.
τέλος 3 έ.7,15 έ.69,72 έ.76 έ.82 έ.
τέλος ἀγαθόν 15 έ.45,78,79.
τέλος ἀριστον 13.
τέλος τελειότατον 13.
τέχνη 2,3,51,97,132 έ.
Τοπικά 93.
τύχη 132.

ὑποθέσεις 69.

φρόνησις 33,51,53,67 έ.71 έ.73 έ.
80 έ.87 έ.106 έ.
φύσει ὄντα 134.
φύσις 124,130,132 έ.

χωρισμός 11.
χωριστὸν ἀγαθόν 11.

ψυχὴ 134 έ.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Adeock F.E. 121 σημ.41.
 Allan D.J. 67,90 σημ.4.
 Ando T. 66 σημ.44.
 v. Arnim H. 89 σημ.2,114 σημ.23.

Beloch J. 121 σημ.41.
 Bengtson H. 118 σημ.32,121 σημ.41.

Berve H. 121 σημ.41.
 Bignone E. 124 σημ.49.
 Βουρβέρης Κ. 47 σημ.64.
 Brandis C.A. 93.

v. Bredow Gerda 26 σημ.54.
 Burnet J. 34 σημ.20,36 σημ.24,40
 σημ.36,47,54 σημ.10 και 12,55
 σημ. 14,56,101 σημ. 42,112 σημ.
 19,114 σημ. 22,117 σημ. 30,120
 σημ. 39.

Bury J. 121 σημ.41.
 Busolt G. 113 σημ.21,115 σημ.26,
 118 σημ.32,119 σημ.35,121 σημ.
 41.

Bywater I. 31,104 σημ.53,120 σημ.
 39.

Cherniss H. 58 σημ.31.
 Consbruch M. 92 σημ.9.
 Cook Wilson J. 109 σημ.11.

Διογένης Λαέρτιος 113 σημ.21,123.
 Dirlmeier F. 16 σημ.29,36 σημ.24,
 40 σημ.36,52 σημ.5,55 σημ.14,56
 σημ.22,112 σημ.19,120 σημ.39,
 136 σημ.81.

Düring I. 124 σημ.49,127 σημ.59,
 131 σημ.67.

Ehrenberg V. 115 σημ.26.

Einarson B. 124 σημ.49,127 σημ.
 59.

Εύδημος ἐκ Ῥόδου 31 σημ.5.
 Εὐστράτιος 60 σημ.34,62 σημ.37.

Festugière A.J. 127 σημ.59,131
 σημ.67.

Friedländer P. 33 σημ.14,132 σημ.
 68 και 69.

v. Fritz K. 43 σημ.50,107 σημ.2,
 120 σημ.39,131 σημ.67,136 σημ.
 81.

Gadamer H. 124 σημ.49,128 σημ.
 61,129 σημ.62,131 σημ.67.

Gercke A. 64 σημ.42,89 σημ.2,118
 σημ.32.

Gernet L. 122 σημ.42.

Gigon O. 16 σημ.29,23 σημ.49.

Gohlke P. 119 σημ.34.

Gomperz Th. 55 σημ.14.

Grant A. 40 σημ.36.

Hartmann N. 26 σημ.54,27.

Heinze R. 89 σημ.1.

Hirzel R. 113 σημ.21.

Hoffmann E. 32 σημ.8,130 σημ.
 63,134 σημ.74.

Θεόφραστος 123.

Ἰάμβλιχος 31,124.

Immisch O. 112 σημ.19,113 σημ.
 20,117 σημ.29,118 σημ.32,119
 σημ.34.

Ἰσοκράτης 112,113,127 σημ.59.

de Ivanka A. 64 σημ.42.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

- Jaeger W. 21 σημ.42,23 σημ.49,
31 σημ.5,32 σημ.7,38 σημ.28 και
31,41 σημ.38,47,64 σημ.42,67,89
σημ.1 και 2,106 σημ.1,110 σημ.
13,118 σημ.31,32 και 33,119
σημ.34,120 σημ.39,121 σημ.40
και 41,123 σημ.43 και 44,124
σημ.48 και 49,127 σημ.58 και 59,
129 σημ.62,130 σημ.64,131,132
σημ.68,134 σημ.72,135 σημ.79.
Joachim H.H. 56,81 σημ.89,101
σημ.41.
- Kaden E.H. 121 σημ.41.
Kaerst J. 123 σημ.43.
Kapp E. 31 σημ.5,71,92 σημ.11,
93 σημ.12,94 σημ.17,95 σημ.20,
107 σημ.2,120 σημ.39,131 σημ.
67,136 σημ.81.
Κιχέρων 123.
Kroll H. 123 σημ.43.
- Latte K. 115 σημ.26.
Loening R. 66,67.
Lumpe A. 41 σημ.38.
- Maier H. 47,49 σημ.68,50,92 σημ.
9 και 11,93 σημ.14,95 σημ.20.
Μαριδάκης Γ. 119 σημ.35,122 σημ.
42.
Menzel A. 113 σημ.21,115 σημ.26.
Meyer E. 121 σημ.41.
Moraux P. 123 σημ.43 και 44.
Mühl M. 121 σημ.41.
Mühl von der P. 31 σημ.5,71,127
σημ.59.
Mure G. 97 σημ.29.
Muth R. 132 σημ.68,135 σημ.80.
- Nestle W. 52 σημ.4,55 σημ.14.
Nuyens F. 64 σημ.42.
- Ξενοκράτης 89 σημ.1.
- Philippson R. 49 σημ.66.
Πλάτων 8,11,12,13,14,15,16 σημ.
29, 21, 23 σημ. 49, 32, 33, 35, 36
σημ. 24,37,39,41 σημ. 38,47 σημ.
64, 89 σημ. 1, 106, 110 σημ. 13,
120 σημ. 39, 122, 125 σημ. 51,
126 σημ. 54, 127, 130 σημ. 63,
131,132,135,136.
Pohlenz M. 110 σημ.13.
Prantl C. 51 σημ.1,92 σημ.9.
Praechter K. 52 σημ.6,118 σημ.32.
Pringsheim F. 115 σημ.26,123
σημ.46.
Πρωταγόρας 113 σημ.21.
- Ramsauer G. 56.
Rackam H. 60 σημ.34,78 σημ.82.
Regenbogen O. 123 σημ.44 και 47.
Ritter J. 96 σημ.23.
Rose V. 123 σημ.43.
Ross W.D. 31 σημ.4,34 σημ.18,
39 σημ. 34, 41 σημ. 38, 42 σημ.
44, 47, 51 σημ. 1, 54 σημ. 12, 55
σημ. 15, 59, 81 σημ. 89, 89 σημ.
2, 92 σημ. 10 και 11, 94 σημ. 17,
95 σημ. 20, 97 σημ. 26 και 29, 98
σημ. 31, 99 σημ. 37, 100 σημ. 39,
112 σημ. 19, 124 σημ. 48, 135
σημ. 78.
- Scheler Max 26 σημ.54.
Scholz H. 38 σημ.29.
Schwartz E. 36 σημ.23 και 24,52
σημ.4.
Sigwart Chr. 94 σημ.17,95 σημ.
20.
Simonétos G. 123 σημ.46.
Solmsen F. 34 σημ. 19, 38 σημ.
32, 41 σημ. 38, 42 σημ. 44, 55
σημ. 14, 97 σημ. 30, 98 σημ. 34,
107 σημ. 2, 110 σημ. 13, 134 σημ.
75, 135 σημ. 76.
Solomon J. 70 σημ.60.
Spengel L. 31 σημ.5,112.
Stark R. 116 σημ.27,127 σημ.59,
128 σημ.61,129 σημ.62,131 σημ.
67.
Stenzel J. 132 σημ.68,133,134,
135 σημ.78.
Stewart J.A. 46.
Sussemihl F. 54 σημ.12,120 σημ.
39,123 σημ.43,129 σημ.62.